

SLEZSKÁ UNIVERZITA

FAKULTA VEŘEJNÝCH POLITIK V OPAVĚ

**Ženské řády a kongregace na území
českého Slezska v 19. a 20. století.**

Autoreferát disertační práce

MGR. PETR TESAŘ

Školitelka: prof. PhDr. Irena Korbelářová, Dr.

Program: Historické vědy
Obor: Moderní dějiny střední Evropy

Opava 2024

Anotace

Disertační práce se zaměřuje na vývoj ženských řádů a kongregací ve Slezsku v dlouhém 19. století. Cílem práce je analyzovat proces zakládání a rozvoje ženských řeholních domů na území Rakouského Slezska a Hlučínska a jejich vliv na společnost. Práce se zabývá vlivem státních a církevních nařízení na ženské řeholní instituce, jejich demografickým vývojem a adaptivními strategiemi. Pozornost je věnována disciplinaci ženských řeholních institucí ze strany státu a církevní hierarchie. Výzkum je založen na interdisciplinárním přístupu kombinujícím historickou analýzu pramenů, demografické metody při zkoumání vývoje počtu členek jednotlivých ženských řeholních institutů a metodě orální historie v případové studii každodennosti řeholnic na příkladu opavských františkánek. Výsledky práce ukazují, že ženské kongregace sehrály významnou roli v oblasti zdravotní péče, vzdělávání a charitativní činnosti

Abstract

The dissertation focuses on the development of female religious orders and congregations in Silesia during the long 19th century. The primary objective of the study is to analyze the establishment and expansion of female religious houses in Austrian Silesia and the Hlučín Region, as well as their impact on society. The work examines the influence of state and ecclesiastical regulations on female religious institutions, their demographic evolution, and adaptive strategies. Special attention is given to the regulation and discipline imposed on these institutions by state authorities and the church hierarchy. The research employs an interdisciplinary approach, integrating historical source analysis, demographic methods for examining the membership trends of individual female religious institutes, and oral history methodology in a case study of the everyday life of nuns, exemplified by the Franciscan sisters in Opava. The findings demonstrate that female congregations played a significant role in healthcare, education, and charitable activities.

Autor práce:

Mgr. Petr Tesař
Slezská univerzita v Opavě
Fakulta veřejných politik v Opavě
Bezručovo nám. 885/14
746 01 Opava

Školitelka:

prof. PhDr. Irena Korbelařová, Dr.
Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Masarykova tř. 343/37
746 01 Opava

Obsah

Úvod	7
Cíl disertační práce.....	7
Současný stav řešené problematiky.....	8
Použité metody a postupy	11
Použití pramenů a literatury.....	12
Stručný obsah práce	13
Závěr (dosažené výsledky)	14
Výběr z použitých pramenů a literatury.....	17
Seznam publikačních výsledků z období studia	24
Jiné vědecké aktivity z období studia	24

Úvod

Uvažujeme-li o tom, proč psát o ženských kongregacích v dlouhém 19. století, jednou z odpovědí může být skutečnost, že ve světle statistických čísel počtu řeholnic ve světě se nacházíme na sklonku epochy této formy zasvěceného života. Na základě dějinné zkušenosti s „tradičními“ řády lze očekávat, že nevymizí úplně, ale stanou se menšinovým proudem, a nelze vyloučit, že některé z nich vymizí úplně. Je proto nejvyšší čas pokusit se zachytit esenci ženských kongregací, dokud ještě doznívá v našem okolí a nezůstaneme odkázáni výlučně na paměťová média.

Bádáním v oblasti ženských řádů a kongregací 19. a 20. století splácíme dluh za období, kdy témata z církevních dějin byla tabuizována. Zkušenosti z Německa ukazují, že skrze výsledky bádání v této problematice se nám otevírá možnost využít dějinnou zkušenost řeholnic při budování a rozvoji oborů jako je ošetrovatelství, sociální práce apod., kupříkladu jako podkladů pro oborovou diskuzi. Pro badatele je tak odpovědností využívat interdisciplinární přístupy a přinášet výstupy použitelné v širším měřítku.

Cíl disertační práce

Cílem předkládané práce je popsat a analyzovat proces zakládání a rozvoje ženských řeholních institutů na území Rakouského Slezska a Hlučínska v období dlouhého 19. století s přesahem až do zániku Slezska v roce 1928.

Hlavní otázky, na které se tato práce snaží odpovědět, jsou následující: Na jakých základech a jakým způsobem se vyvíjel vztah státu a řeholních institutů ve Slezsku? V jakých lokalitách a proč vznikaly nové řeholní instituty v Rakouském, potažmo československém Slezsku? V čem tkvěl úspěch ženských řeholních institutů ve Slezsku v 19. století? Tyto otázky jsou klíčové pro pochopení širších souvislostí církevně-politického vývoje v tomto specifickém regionu.

Současný stav řešení problematiky

Problematika ženských řeholních řádů a kongregací v 19. a 20. století nebyla v českém prostoru dosud odpovídajícím způsobem zpracována. Dostupná literatura je obvykle rozdílné kvality. Plošně největší pozornost ženským řádům a kongregacím, dosud věnoval autorský kolektiv za účasti/pod vedením Dušana Foltýna, byť s akcentem na klášterní budovy a s řadou nedostatků.¹ Z encyklopedicky laděných prací, tentokrát akcentujících jednotlivé řeholní instituty máme k dispozici rozsáhlou práci z počátku 20. století od Alfonse Žáka.² Jako přehledová práce, byť s ideologickým nánosem doby, má svou hodnotu rovněž účelová publikace sekretariátu pro věci církevní ministerstva kultury z roku 1981 z autorské dílny Milana Daňhela, Marie Jelínkové a Josefa Trávníčka.³ Po roce 1989 máme k dispozici popularizační encyklopedie řádů a kongregací od Luděka Jirásky a Miriam Hrudníkové.⁴ V akademickém prostoru vstoupila podobným encyklopedickým způsobem do problematiky v nedávné době Eliška Krátká.⁵

Obrátíme-li svou pozornost k syntetizujícím textům, je nezbytné vzpomenout pasáže v pracích z církevních dějin od Františka X. Kryštofka, Bohumila Zlámala, Jaroslava Němce a Jaroslava Kadlece.⁶ Metodologicky se v dostupné literatuře vymykají pouze tři práce, jež ženské řeholní instituty sledují komplexně v kontextu doby a na jasně vymezeném území. Jedná se

¹ VLČEK, Pavel – SOMMER, Petr – FOLTÝN, Dušan. *Encyklopedie českých klášterů*. 1. vydání Praha : Libri, 1997; FOLTÝN, Dušan. *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. 1. vydání Praha : Libri, 2005.

² ŽÁK, Alfons. *Österreichisches Klosterbuch, Statistik der Orden und Kongregation der katholischen Kirche in Österreich*. Wien und Leipzig: Heinrich Kirsch, 1911

³ DAÑHEL, Milan – JELÍNKOVÁ, Marie – TRÁVNÍČEK, Josef. *Řeholní řády a kongregace v ČSR*, Praha 1981

⁴ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha 1991; HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.

⁵ KRÁTKÁ, Eliška. *Ženské řády a kongregace 20. a 21. století v českých zemích. Správa a fungování ženských řádů na příkladu Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. 2018.

⁶ KRYŠTŮFEK, František Xaver. *Všeobecný církevní dějepis. Díl třetí. Nový věk*. Praha, 1892; ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin. 8, Doba osvícenská (1750–1850)*. Olomouc : Čes. katol. Charita, 1971; Týž. *Příručka českých církevních dějin. 9, část 1 / Doba probuzenského katolicismu*. Olomouc : Čes. katol. Charita, 1970; Týž. *Příručka českých církevních dějin. 9, část 2 / Doba probuzenského katolicismu*. Olomouc :

o společnou monografii Dany Jakšičové a Miroslava Novotného, dále o studii Tomáše Petráčka a konečně o studii Miroslava Novotného.⁷ Ostatní práce k problematice ženských řeholních institutů v dlouhém 19. století se zaměřují zpravidla na jednotlivé řády či kongregace. Z nich z hlediska obsahu i metodologického zpracování připomeňme texty tuzemské provenience od Dany Jakšičové s bohatou publikační činností k dějinám především vlastního společenství sester de Notre-Dame, Marie Mackové se studii k voršilkám, Bernardetty Fojtíkové, opětovně orientovanou na vlastní kongregaci chudých školských sester de Notre-Dame nebo Víta Němce ke školským sestřím III. řádu sv. Františka.⁸ Ze zahraniční provenience lze vyzdvihnout monografie

Čes. katol. Charita, 1970; NĚMEC, Jaroslav. *Rozvoj duchovních řádů v českých zemích*. Řím : Česká křesťanská akademie, 1988; KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. 1 a 2*. Praha : Zvon, 1991. Velmi cenné u Kryštofkových a Zlámalových prací je skutečnost, že se hlouběji zabývají vztahem státu a řeholních institutů.

⁷ JAKŠIČOVÁ, Dana – NOVOTNÝ, Miroslav. *Služebníci pod zákonem: zlatý věk řeholních kongregací v česko-budějovické diecézi*. České Budějovice : Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2021; NOVOTNÝ, Miroslav. Řeholní kongregace v Čechách na přelomu 19. a 20. století v kontextu proměn náboženského milieu. In: *Theatrum historiae* 3, (2008), s. 307–320; PETRÁČEK, Tomáš. Čas vzniku a čas zanikání. Několik poznámek k minulosti ženských řeholních kongregací na území diecéze Hradec Králové a vůbec. In *Spiritu Veritatis : Almanach k 65. narozeninám Dominika Duky OP*. Praha : Krystal OP, 2008, s. 539–561.

⁸ Výběrově: JAKŠIČOVÁ, Dana. *Dcery své doby? Školské sestry sv. Františka, chudé školské sestry naší Paní a školské sestry de Notre Dame v českých zemích v letech 1851–1938 (1950)*. Disertační práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta. 2011; Táž. Ženské kongregace a jejich dějiny: reflexe vlastní historie článkami řeholních institutů. In: *Církev 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010, s. 242–259; Táž. Za mříží kláštera? K pojetí klauzury v ženských kongregacích 19. století. In: *Acta Universitatis Carolinae : Historia Universitatis Carolinae Pragensis : Příspěvky k dějinám Univerzity Karlovy*. Praha : Univerzita Karlova 50, č. 1 (2010), s. 71–84; Táž. Sociální a regionální původ řeholnic v 19. a první polovině 20. století na příkladu tří kongregací školských sester. *Historická demografie* Roč. 34, č. 2 (2010), s. 176–196; Táž. Největším pokáním je společný život. Komunity Kongregace Chudých školských sester de Notre Dame. In: *Locus pietatis et vitae : sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13.–15. září 2007*. Praha : Univerzita Karlova v Praze : Scriptorium, 2008, s. 227–245; Fojtíková, Bernadetta Kristýna. *Centralizace řádových sester kongregace Chudých školských sester de Notre Dame v letech 1950–1953*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, s. r. o., 2003; Táž. Školy kongregace školských sester de Notre Dame v Hradci Králové. Fojtíková, Kristýna. In: *Příspěvky k dějinám královéhradeckého školství. Sborník referátů z konference konané u příležitosti 10. výročí založení biskupského gymnázia v Hradci Králové*. Hradec Králové : Balustráda, 2003 s. 116–126; MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do roku 1918*. Pardubice : Univerzita Pardubice, Fakulta filozo-

Erentraud Gruber k dějinám milosrdných sester Panny Marie Jeruzalémské a Zofie K. Rusztyn k dějinám Dcer Božské Lásky a Josepha Schwettera k dějinám chudých školských sester.⁹ Významnou pozornost ženským řeholním institutům v dlouhém 19. století věnují dlouhodobě vysokoškolská pracoviště s výukou historických věd nebo archivnictví. Jmenujme kupříkladu Pedagogickou a Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně či Cyrilometodějskou teologickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci, kde vznikají mnohé skutečně zajímavé a inspirativní práce.¹⁰

fická, 2007; Táž. Žena 19. století ve zdech kláštera. In: *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zajištění historiografie : (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27. –28. dubna 2006)*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2006 s. 303–311. Táž. Školy řádu voršilek v českých zemích ve druhé polovině 19. století. Marie Macková. In: *Vzdělání a osvěta v české kultuře 19. století : sborník příspěvků z 24. ročníku sympozia k problematice 19. století : Plzeň, 4.–6. března 2004 : věnováno památce prof. Jana Havránka*. Praha : ÚČL AV ČR, 2004 s. 385–390; NĚMEC, Vít. *Školské sestry III. řádu sv. Františka ve Fryštáku 1898–1927*. Uherské Hradiště : Historická společnost Starý Velehrad, 2011.

⁹ SCHWETER, Joseph. *Geschichte der Kongregation der Grausen Schwestern von der heiligen Elisabeth. Ein Beitrag zur Geschichte der katholischen Caritas und Mission in den letzte 100 Jahren*. Band. I a II. Breslau: Frankes Verlag, 1937; GRUBER, Erentraud. *Deutschordensschwestern im 19. und 20. Jahrhundert, Wiederherstellung, Ausbreitung und Tätigkeit 1837–1971* (= Quellen und Studien zur Geschichte des Deutschen Ordens 14), Bonn – Godesberg 1971; RUSZTYN, Zofia Kunegunda. *Kongregácia Dcéry Božskej Lásky 1868–1919*. Lublin – Grottaferrata – Roma: Kongregácia Dcéry Božskej Lásky, 2009 (jde o překlad z polštiny).

¹⁰ Z nejzajímavějších uvedme např.: JAKŠIČOVÁ, Dana. *Dcery své doby? Školské sestry sv. Františka, chudé školské sestry naší Paní a školské sestry de Notre Dame v českých zemích v letech 1851–1938* (1950). Disertační práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta. 2011; KRÁTKÁ, Eliška. *Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Líšni*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2011; KRÁTKÁ, Eliška. *Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. 2013; MRÁZOVÁ, Kateřina. *Působení Milosrdných sester sv. Kříže v moravské provincii v letech 1872–1922*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. 2009; TRUNEČKOVÁ, Pavlína. *Život sester řádu svatě Voršily v období komunismu*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Pracoviště Orální historie - soudobých dějin, 2013; SOUČKOVÁ, Marie. *Analýza příčin a důsledků příchodu Milosrdných sester sv. Vincence de Paul do Kroměříže v polovině 19. století*. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. 2014; SOUČKOVÁ, Marie. *Důsledky rozpadu Rakousko-Uherska a vzniku Československé republiky pro Kongregaci Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve dvacátých letech 20. století*. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. 2016; KRÁTKÁ, Eliška. *Ženské řády a kongregace 20. a 21. století v českých zemích. Správa a fungování ženských řádů na příkladu Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského*. Disertační práce. Brno:

Zaměříme-li svou pozornost přímo na Slezsko, dosavadní odborná literatura ženské řeholní instituty v 19. století fakticky pouze registruje, zpravidla se omezuje pouze na vyzdvížení několika jejich charakteristických rysů a připomíná pouze některé významnější instituty. Na prvním místě je potřeba uvést třetí díl syntézy celoslezských dějin z pera Josefa Menzela,¹¹ dále syntézu dějin českého Slezska od Dana Gawreckého¹² a oddíly *Náboženský život* od Jana Hruboše (Saheba) a *Zdravotní stav populace* od A. Pokludové v kolektivní monografii ke Slezsku v době modernizace.¹³

Použité metody a postupy

Disertační práce je založena na interdisciplinárním přístupu, který kombinuje historickou analýzu primárních pramenů, komparaci vývoje jednotlivých ženských řádů a kongregací, demografickou analýzu vývoje členek a kvantitativní analýzu zpracování dat a metody orální historie pro případovou studii každodenností řeholnic na příkladu opavských františkánek. Historická analýza sleduje vývoj řeholního života v kontextu politických reforem a společenských proměn od josefínských reforem k sekularizaci společnosti a státu, jejich zapojení do formování sociální a zdravotní péče ve Slezsku, zatímco sociologické koncepty, jako je teorie resilience a adaptační strategie, umožňují pochopit, jak se řeholní komunity vyrovnávaly jednak s požadavky ze strany státu a společnosti na pozadí politických a společenských změn. Komparativní přístup slouží k porovnání vývoje řeholních institutů a jejich komunit ve Slezsku, resp. v jeho sledované části rozdělené do roku 1918 mezi dva státy, přičemž sonda do roku 1911 srovnává

Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. 2018; REIMER, Pavel. *Činnost kongregace Milosrdných sester sv. Kříže v Holešově v letech 1895–1950*. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta. 2020.

¹¹ MENZEL, Josef Joachim – FUCHS, Konrad – UNVERRICHT, Hubert. *Geschichte Schlesiens. Band 3, Preußisch-Schlesien 1740-1945. Österreichisch-Schlesien 1740-1918/45* /. Stuttgart: Jan Thorbecke Verlag, 1999.

¹² GAWRECKI, Dan. *Dějiny Českého Slezska 1740–2000. I*. Opava : Slezská univerzita v Opavě, 2003.

¹³ ZÁŘICKÝ, Aleš a kol. *Rakouské Slezsko v procesu modernizace 1742–1914*. Svazek II. Vydání první Ostrava : Ostravská univerzita, 2020.

počty řeholnic a jejich domů s ostatními zeměmi habsburské monarchie, jako jsou Čechy, Morava nebo Halič. Kvantitativní metody zpracovávají statistická data o počtu domů, řeholnic a jejich činnostech, což umožňuje objektivní zhodnocení jejich přínosu a významu. Demografické analýzy se zaměřují na růst a úbytek členek kongregací a změny v geografickém rozložení domů jednotlivých kongregací.

Použití pramenů a literatury

Využití pramenné základny ke sledovanému tématu bylo podmíněno tím, jakým způsobem byla práce koncipována. Disertační práce se opírá o studium a analýzu domácích i zahraničních pramenů – v Zemském archivu v Opavě: primárně fond Zemská vláda slezská Opava, doplňkově fondy Arcibiskupství Olomouc, Arcibiskupská konzistoř Olomouc a Generální vikariát Těšín; v Moravském zemském archivu v Brně: fond B 15 Moravské místodržitelství – církevní oddělení; v Národním archivu v Praze: fond Ministerstvo školství Praha (1918–1949); v Österreichisches Staatsarchiv: fond Ministerium für Kultus und Unterricht – Neuer Kultus; v Archiwum Państwowe w Opolu: fond Rejencja Opolska. Zvláště jako přínosné lze hodnotit využití písemnosti z uvedených fondů zahraničních archivů jako Österreichisches Staatsarchiv a Archiwum Państwowe w Opolu.

Řadu skutečně zajímavých dokumentů skýtají archivy jednotlivých řeholních institutů, byť jejich použití je, s ohledem na kolísavou dochovanost a problematickou dostupnost, komplikované. Pro potřeby předkládané práce měly archiválie jednotlivých kongregací povětšinou doplňující význam, a proto byly přímo excerpovány písemnosti pouze v archivech tří řeholních institutů – v Archivu Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka v Opavě, v Archivu kongregace Dcer Božské Lásky v Opavě a fondové oddělení Abt. Schwestern ke kongregaci Milosrdných sester Panny Marie Jeruzalémské ve vídeňském Zentralarchiv des Deutschen Ordens (DOZA). Z uvedených kongregačních archivů je žádoucí vyzdvihnout materiály vzniklé před téměř dvěma desetiletími s využitím metody orální historie, uložené v Archivu Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka v Opavě. Jedná se o vzpomínky sester, jež vznikly zčásti formou rozhovoru nad pečlivě naformulovanými otázkami, zčásti písemným zodpovězením stejných otázek.

Jako další relevantní archivy kongregací s působností na sledovaném území se ukázaly archivy boromejek a školských sester de Notre-Dame, které však pro dostatečné podchycení řady relevantních písemností in extenso či formou rozšířeného popisu v disertačních pracích Dany Jakšičové a Elišky Krátké, byly využity skrze jejich prostřednictvím. V několika jednotlivých případech se ukázalo užitečné využít archivně neevidované kopie několika klášterních kronik z Jesenicka, které v minulosti získali pracovníci Státního okresního archivu v Jeseníku.

Rovněž výběr literatury byl podřízen vlastnímu tématu. Využity byly nejenom práce uvedené výše, ale především obsahově bohaté texty Carla Wendlanta, Maxe Heimbuchera a Johanna Friedricha von Schulteho (jedna z prvních analýz moderního ženského řeholního života, byť pro Německo), dále metodologicky podnětné práce Karla Suso Franka, Erwina Gatzke, Gisely Fleckensteina, Relinde Meiwes, Anett Büttner a Gertrud Hüwelmeier.

Z literatury registrující v širší míře ženské řeholní instituty ve Slezsku, byly využity třetí díl syntézy celoslezských dějin z pera Josefa Menzela, syntéza Dana Gawreckého o Slezsku a oddíl Náboženský život od Jana Hrubého (Saheba) a Zdravotní stav populace od A. Pokludové v kolektivní monografii ke Slezsku v době modernizace. Z ostatní literatury byly použity převážně jen tituly vztahující se k všeobecným, dílčím nebo teoretickým otázkám z oblasti dějin vztahů katolické církve a rakouského, pruského a československého státu, které jsou všechny citovány v příslušných částech.

Stručný obsah práce

Text je strukturován do čtyř hlavních logických celků s více kapitolami a podkapitolami. První část poskytuje teoretický rámec práce, definuje klíčové pojmy a věnuje se historickému, politickému, náboženskému, církevnímu a legislativnímu kontextu sledované oblasti, který formoval podmínky pro vznik a činnost řeholních komunit.

Druhá část představuje vznik a vývoj ženského řeholního života v dějinách a fenomén ženských kongregací jako erupci stále se vynořující touhy žen uspokojovat své náboženské potřeby ve společenství jiných žen.

Třetí část se zaměřuje na představení jednotlivých institutů činných ve sledované oblasti formou přehledu, jehož smyslem je uvést do základní orientace. Vyjma základních informací

přehled taktéž akcentuje stručné angažmá institutu ve Slezsku. Následuje analýza demografických a statistických údajů pro jednotlivé řeholní komunity a zhodnocení jejich početního vývoje v prostoru a čase, včetně části o řeholnicích skrytých ve statistice města Opavy z roku 1880. Odlišný pohled na ženské řády a kongregace poskytuje jejich analýza optikou jejich specifického zaměření, a to na vzdělávání, charitativní a zdravotní péči nebo jiné. Zapracovány jsou rovněž pasáže sledující disciplinaci řeholních komunit ze strany státu a resiliační snahy institutů v místy perzekučních podmínkách nastavovaných státem.

Poslední část je vlastně případovou studií každodennosti kongregace domácího (opavského) původu, a to opavských františkánek, jež byly zvoleny především pro nebývalou dochovanost řady zajímavých a relevantních zdrojů včetně vzpomínek řeholnic. Jedna linie sleduje formační cestu řeholnice od kandidatury k věčným slibům, druhá pak obvyklý denní harmonogram a zarámovávají to požadavky na chování a vystupování řeholnic.

Práce se záměrně vyhýbá proposografické analýze, jejíž zpracování pro všechny zahrnuté instituty s několika tisícovkám řeholnic představuje vlastní svébytné téma, přesahující možnosti této práce.

Závěr (dosažené výsledky)

Cílem této disertační práce bylo analyzovat proces zakládání a rozvoje ženských řeholních institutů na území Rakouského a československého Slezska v období dlouhého 19. století a prvního decennia trvání Československa (1789–1928). Práce se soustředila na zodpovězení klíčových výzkumných otázek: Jak se vyvíjel vztah mezi státem a ženskými řeholními kongregacemi? V jakých lokalitách a za jakých okolností vznikaly nové řeholní komunity? A v čem spočíval úspěch ženských řeholních institutů v tomto regionu během sledovaného období? Tyto otázky byly zodpovězeny pomocí komplexní analýzy historických, demografických a sociologických dat, která umožnila pochopit dynamiku vztahů mezi státem a ženskými řeholními komunitami.

Práce ukázala, že jak státní politika, tak chování církevní hierarchie zásadně ovlivňovaly rozvoj ženských řeholních kongregací. Bylo prokázáno, že josefínsko-františkovské reformy, uzavření konkordátu se Svatým Stolicí v roce 1855 a vznik Československa v roce 1918 měly

přímý vliv na činnost a organizaci řeholních institutů. Analýza vývoje vztahů mezi státem, církví a řeholními komunitami ve Slezsku, a to jak rakouském a pruském, tak i československém naznačila, že dynamika těchto vztahů byla silně ovlivněna politickými a společenskými změnami. Je to zřetelné na proměně kompetenční mapy struktur ve sledovaném vztahu státu – církev – ženské řeholní instituty. Modernizace se všemi svými projevy a důsledky zasáhla beze zbytku všechny účastníky tohoto vztahu. Jestliže hierarchická místní církev reprezentovaná (arci)biskupskými ordinariáty setrvala na pevném ukotvení dekrety tridentina, papežství proměnilo svou strategii vztahu ke státům v procesu sekularizace a jedním z prostředků svého vlivu učinilo ženské řeholní kongregace.

Jedním z klíčových zjištění práce je, že ženské řeholní řády a kongregace vykazovaly ve sledovaném období vysokou míru adaptability. Byly schopny reagovat na společenské i politické změny, jako byl kulturní boj nebo vznik Československa v roce 1918. Práce také odhalila rozdíly ve strategiích jednotlivých institutů adaptovat se na změny, kupříkladu na požadavky vzdělání pro personál škol a nemocnic, na nabídky rozšíření nebo změny působnosti na nové oblasti činností (např. sirotčince), na změny politických a legislativních poměrů. Ve sledovaném období můžeme zaznamenat dva nejvýznamnější mezníky – vydání německého tzv. klostergesetzu (1875) a vznik Československa. Jestliže v prvním případě (klostergesetz) proběhl významný transfer řeholnic z pruského Slezska do Rakouského Slezska a nastartoval se tak rozvoj slezského ženského řeholního života. Ten plynule pokračoval i po návratu řady řeholnic zpět, byť křivka růstu počtu řeholnic v Rakouském Slezsku již nebyla tak strmá (pokles členek reálně nastal pouze u chudých školských sester Naší Paní). Ve druhém případě (vznik Československa) nastal mírný propad počtu řeholnic a rozvoj se významně zpomalil. Početnější řády a kongregace využily koncept resilience k udržení a rozšíření své činnosti (geografické, oborové či personální) a uskutečnění organizačních změn. Jmenovat můžeme kupříkladu opavské františkánky či boremějky. Nejmenší ochotu adaptace, zřejmě z důvodů proněmecké jazykové orientace, registrujeme u chudých školských sester de Notre-Dame. Méně početné kongregace s jedním domem jako sestry III. řádu sv. Františka s mateřincem v Münsteru či služebnice Nejsvětějšího Srdce Ježíšova zůstaly resistantní vůči okolí. Významný nárůst aktivity českého života ve Slezsku před I. světovou válkou pokračoval po vzniku Československa a do Slezska přenesl aktivitu česky

orientovaných ženských kongregací přicházejících z Čech a Moravy (kongregace sester blahoslavené Zdislavy Třetího řádu sv. Dominika, školské sestry de Notre-Dame z horažďovického mateřince, premonstrátky).

Rovněž se podařilo demograficky prokázat, že úspěch ženských řeholních kongregací, a to nejen ve Slezsku, tkvěl v tom, že ženské kongregace 19. století obecně vytvořily alternativní životní styl – spojení duchovního života a práce mimo přísnou klausuru, společensky oceňované mohly být součástí hlavního proudu katolické církve a podílet se aktivně na jejím milieu. Život v kongregaci byl ekonomicky dostupným, věno žadatelka musela přinést, ale obvykle bylo možné si jej kupříkladu odpracovat. V případě kongregací sice církev zpočátku rezignovala na omezování jejich počtu (později neomezovala již pouze počet řeholnic), čímž se ženám otevřelo mnohonásobně větší množství příležitostí ke vstupu do kláštera a seberealizaci v řeholním životě. Vidina osamostatnění, vystoupení z područí mužů (otce, případně manžela), možnosti cestování (byť omezeně), vzdělání a kariérního růstu, byla pro mnohé ženy velmi lákavou. Tváří v tvář tomuto trendu aktualizovaly způsob života a podmínky vstupu do komunity rovněž ženské řády, kupříkladu voršilky, a odhlédneme-li od duchovního rozměru povolání, byl jejich úspěch založen na nabídce určité kariérní exkluzivity řeholní učitelky výběrových škol.

Disertační práce přináší dle našeho názoru cenný příspěvek k dějinám ženských řeholních institutů ve Slezsku a jejich roli v proměnách společnosti v období dlouhého 19. století. Dále přispívá k hlubšímu pochopení procesů sekularizace, církevní disciplinace a přizpůsobení se ženských řeholních komunit měnícím se politickým a společenským podmínkám. Ukazuje, že ženské kongregace byly schopny se přizpůsobit a zaujaly klíčovou v životě společnosti v regionu působení. Tato adaptivní kapacita byla jedním z důvodů, proč se ženské řeholní instituty staly nepostradatelnou součástí místní sociální, vzdělávací a zdravotnické infrastruktury až do poloviny 20. století. Současně disertační práce má potenciál stát se jedním z východisek syntézy dějin řeholního života v českých zemích.

Výběr z použitých pramenů a literatury

ARCHIVNÍ PRAMENY

Archiv kongregace Dcer Božské Lásky v Opavě
Archiv Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka v Opavě
Archiwum Państwowe w Opolu (fond Rejencja Opolska)
Moravský zemský archiv v Brně (fond B 15 Moravské místodržitelství – církevní oddělení)
Národní archiv (fond Ministerstvo školství Praha (1918–1949))
Österreichisches Staatsarchiv, AWA (fond Ministerium für Kultus und Unterricht – Neuer Kultus)
Zemský archiv v Opavě (fondy Arcibiskupství Olomouc, Arcibiskupská konzistoř Olomouc, Generální vikariát Těšín, Královský úřad Opava, Zemská vláda slezská Opava)
Zentralarchiv des Deutschen Ordens (Abt. Schwestern)

TIŠTĚNÉ PRAMENY

Catalogus venerabilis cleri archidioecesis Olomucensis 1860–1928.
Handbuch des Bistums Breslau und seines Delegatur-Bezirks für das Jahr 1907–1928.
Handbuch über den Königlich Preußischen Hof und Staat für das Jahr 1820, 1821, 1848, 1850, 1875, 1882.
Konstituace Milosrdných Sester III. řádu sv. Františka Serafinského v Opavě. 1913.
Ordensbuch der Barmherzigen Schwestern aus dem III. Orden des heiligen Franz von Assisi, Troppau 1867.
Schematismus des Bisthums Breslau und seines Delegatur-Bezirks für das Jahr 1850–1906.

DIGITALIZOVANÉ/ELEKTRONICKÉ PRAMENY

Modus vivendi. Úmluva mezi republikou československou a Svatou stolicí sjednaná v lednu 1928 [online]. [cit. 15. 6. 2024]. Dostupné z: <https://spcp.prf.cuni.cz/dokument/modus.htm> .
Nr. 95, Verordnung der Ministerien für Cultus und Unterricht und der Justiz ... vom 13. Juni 1858, §§ 5-7: *Reichs-Beletz-Blatt für das Kaisertum Österreich* [online]. Österreichische Nationalbibliothek [cit. 4. 6. 2024]. Dostupné z: <https://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rgb&datum=1858&page=475&size=45> .
PAETAU, Rainer. Die Protokolle des Preußischen Staatsministeriums 1817–1934/38. Band 6/I, 3. Januar 1867 bis 20. Dezember 1878. *Acta Borussica Neue Folge, 1. Reihe*, Hildesheim · Zürich · New York 2004. Dostupné z: <https://webarchive.bbaw.de/default/20181026084735/http://preussenprotokolle.bbaw.de/editionsbaende-im-Internet> .

EDICE PRAMENŮ

HUBER, Ernst Rudolf – HUBER, Wolfgang. *Staat und Kirche im 19. und 20. Jahrhundert. Dokumente zur Geschichte des deutschen Staatskirchenrechts. Band II. Staat und Kirche im Zeitalter des Hochkonstitutionalismus und des Kulturkampfes, 1848-1890* 1. Aufl., Berlin: Duncker & Humblot, 1976.
HUBER, Ernst Rudolf – HUBER, Wolfgang. *Staat und Kirche im 19. und 20. Jahrhundert. Dokumente zur Geschichte des deutschen Staatskirchenrechts. Band III. Staat und Kirche von der Beilegung des Kulturkampfes bis zum Ende des Ersten Weltkriegs.* 1. Auflage, Duncker & Humblot: Berlin, 1983.

LITERATURA

- ARNDT, Augustin. *Die kirchliche Rechtsbestimmungen für die Frauen-Congregationen*. Mainz 1901.
- BINDEROVÁ, Marie Ludovica. *II: životopis naší drahé paní Matky Marie Františky Lechnerové zakladatelky kongregace Dcer Božské Lásky obraz její osobnosti*. Nedatováno, strojopis v archivu české provincie.
- BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Nad'a. *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XI/b*. Praha: Paseka, 2013.
- BREJCHA, Leander (ed.). *Pamětní spis o katolické charitě (milosrdné lásce) v zemi moravskoslezské*. Olomouc: Diecéšní svaz charity v Brně a v Olomouci, 1930.
- BUCHBERGER, Michael a kol. *Lexikon für Theologie und Kirche. Vierter Band. Franca bis Hermenegild*. Freiburg–Basel – Rom – Wien: Herder, 1995.
- BURDOVÁ, Pavla a kol. *České gubernium, díl IX. – Publicum 1748–1805, část 1. Inventář*. Praha 1962.
- BÜTTNER, Annett. *Die konfessionelle Kriegskrankenpflege im 19. Jahrhundert*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2013.
- ČORNEJOVÁ, Ivana a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada, Školství a vzdělanost*. Vydání první. Praha: Paseka, 2020.
- DERWICH, Marek: "Das Säkularisationsedikt Des Preußischen Königs Friedrich Wilhelm III. Vom 30. Oktober 1810. Die Edition." In: Marek Derwich (Hg.), *Die Auflösung der Klöster in Preußisch-Schlesien 1810 (Dziedziectwo Kulturowe po Skasowanych Klasztorach, 7)*, Wrocław: Wrocławskie Towarzystwo Miłośników Historii, 2014.
- Die Schlesische Ordensprovinz der Kongregation der Armen Schulschwestern von U. L. Fr. Von 1851 bis 1926*. Breslau: Nischkowsky, 1826.
- DITTRICH, Lisa. *Antiklerikalismus in Europa: Öffentlichkeit und Säkularisierung in Frankreich, Spanien und Deutschland (1848-1914). Religiöse Kulturen in Europa der Neuzeit, Bd. 3*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2014.
- FIALA, Petr a kol. *Český politický katolicismus 1848–2005*. 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008.
- FLECKENSTEIN, Gisela. Neubeginn oder Restauration? Kirchliche Orden und religiöse Gemeinschaften in den preussischen Ostprovinzen. In: *Archiv für schlesische Kirchengeschichte*, Band 51/52, Sigmaringen 1994.
- FLECKENSTEIN, Gisela. Sonderarbeitsbereiche: Trinker, Mädchenschutz, Bahnhofsmision, Gefährdete, Wanderer, Gefangene, Behinderte, Fachverbände. In: Erwin Gatz (ed). *Geschichte des kirchlichen Lebens in den deutschsprachigen Ländern seit dem Ende des 18. Jahrhunderts. Bd. 5., Caritas und soziale Dienste*. Freiburg – Basel – Wien: Herder, 1997, s. 146–172.
- FOLETI, Ivan. *Ženy u oltáře? Matka Boží a gender v raném křesťanství*. Brno: Masarykova univerzita 2023.
- FOLTÝN, Dušan a kol. *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri, 2005.
- FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000.
- FRANK, Karl Suso. *Dějiny křesťanského mnišství*. Praha: Benediktinské arciepatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2003.
- FRIEDBERG, Emil. *Lehrbuch des katholischen und evangelischen Kirchenrechts*. Lipsko: Bernh, 1903.

- GATZ, Erwin (ed.). *Geschichte des kirchlichen Lebens in den deutschsprachigen Ländern seit dem Ende des 18. Jahrhunderts. Die Katholische Kirche. Band VII. Klöster und Ordensgemeinschaften*. Freiburg – Basel – Wien: Herder, 2006.
- GAWRECKI, Dan a kol. *Dějiny Českého Slezska 1740–2000*. Díl I. Opava : Slezská univerzita, 2003.
- GRUBER, Erentraud. *Deutschordensschwwestern im 19. und 20. Jahrhundert, Wiederherstellung, Ausbreitung und Tätigkeit 1837–1971* (= Quellen und Studien zur Geschichte des Deutschen Ordens 14), Bonn – Godesberg 1971
- GÜNTER, Peters. Norddeutsches Beginen- und Begardenwesen im Mittelalter. In: *Niedersächsisches Jahrbuch für Landesgeschichte*. 40/41, 1969/70, s. 50–118.
- HARMAT, Ulrike. *Die Habsburgermonarchie 1848–1918. Band 9. Soziale Strukturen. 1. Teilband. Von der feudal-agrarischen zu bürgerlich-industriellen Gesellschaft. Teilband 1/1. Lebens – und Arbeitswelten in der industriellen Revolution*. red. Ulrike Harmat. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2010.
- HEIMBUCHER, Max. *Die Orden und Kongregationen der katholischen Kirche. Zweiter Band*. Paderborn: Ferdinand Schöningh, 1934.
- HEIMBUCHER, Max. *Die Orden und Kongregationen der katholischen Kirche. Erster Band*. Paderborn: Ferdinand Schöningh, 1933.
- HEIMBUCHER, Max. *Die Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*. 1. Aufl., Paderborn: Ferdinand Schöningh, 1897.
- HLAVAČKA, Milan – BĚLINA, Pavel – TINKOVÁ, Daniela. *Velké dějiny země koruny české Svazek XI/a*. Praha: Paseka, 2013.
- HORSKÝ, Jan. Novověká racionalizace a odkouzlení světa. Několik poznámek k možnosti pojednat proces kulturně-dějinné proměny. In: Martina Grečenková – Jiří Mikulec (ed.). *Církev a zrod moderní racionality: víra – pověra – vzdělanost – věda v raném novověku*. Praha: Historický ústav 2008.
- HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.
- HUE DE GRAIS, Robert: *Handbuch der Verfassung und Verwaltung in Preußen und dem Deutschen Reiche. Elfte Auflage*. Berlin: Julius Springer, 1897.
- HÜVELMEIER, Gertrud. Askese und Disziplinierung – Zur Einübung von Gehorsam in einer weiblichen Ordensgemeinschaft. In: *Askese – Ensagung und Dieziplinierung Lokale Traditionen im Vergleich*. Tübingen: Medien Verlag Köhler, 2002.
- HÜWELMEIER, Gertrud. Macht der Ordenstracht. In: Koppetsch, Cornelia (ed.). *Körper und Status. Zur Soziologie der Attraktivität*. Konstanz: Universitätsverlag Konstanz, 2000.
- Charitas. Nächstenliebe von den frühen Christen zu den Gegenwart*. Paderborn: Michael Imhof Verlag, 2015.
- JAKŠIČOVÁ, Dana – NOVOTNÝ, Miroslav. *Služebníci pod zákonem*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2021.
- JAKŠIČOVÁ, Dana. Za mříží kláštera? K pojetí klauzury v ženských kongregacích 19. století. In: *Acta Universitatis Carolinae* 50, (2010), č. 1, 71–84.
- JEDIN, Hubert (ed.). *Handbuch der Kirchengeschichte. Band VI, Die Kirche in der Gegenwart. I. Halbband, Die Kirche zwischen Revolution und Restauration*. Freiburg – Basel – Wien 1978.
- JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha 1991.

- KADLEC, Jaroslav. *Přehled církevních dějin českých. 1 a 2. díl.* Praha: Zvon 1991.
- KIRCHINGER, Johann. *Katholische Frauenkongregationen der Moderne.* Stuttgart: W. Kohlhammer GmbH, 2022.
- KOLLMANN, Josef – BENEŠ, František – CULKOVÁ, Dagmar. *České gubernium, díl X. – Všeobecná registratura 1836–1855, část 1. Inventář.* Praha 1962.
- Kongregace Dcer Božské lásky v Opavě 1870–1970. bez místa a roku vydání.
- KROES, Alois – FORSTER, Karl. *Geschichte der böhmischen Provinz der Gesellschaft Jesu. III., Die Zeit von 1657 bis zur Aufhebung der Gesellschaft Jesu im Jahre 1773.* 1. Auflage, Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2012.
- KRÖNES, Franz Edmund. *Das Leben und Wirken der deutschen Ordensschwwestern.* Tropaupau, b.d.
- KRYŠTŮFEK, František Xaver. Císař František I. In: *Časopis katolického duchovenstva*, ročník XVI, 1875.
- KRYŠTŮFEK, František Xaver. *Všeobecný církevní dějepis. Díl třetí*, Praha: Arcibiskup. knihtiskárna za Rohlička a Sieverse, 1892.
- KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy.* Praha: Argo, 2005.
- LEEB, Rudolf – LIEBMANN, Maximilian – SCHEIBELREITER, Georg – TROPPER, Peter G. *Geschichte des Christentums in Österreich. Von der Spätantike bis zur Gegenwart.* Wien: Verlag Carl Ueberreuter, 2003.
- LENDEROVÁ, Milena – JIRÁNEK, Tomáš – MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století.* Praha: Karolinum, 2009.
- LILL, Rudolf. Konkordate. In: Müller, Gerhard (ed.). *Theologische Realenzyklopädie.* Band XIX. Kirchenrechtsquellen – Kreuz. Berlin – New York: de Gruyter, 1990.
- LUTZ, Heinrich. *Zwischen Habsburg und Preussen. Deutschland 1815–1866.* Berlin : Siedler Verlag, 1985.
- MAREK, Pavel. *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918–1924).* Brno: L. Marek, 2005.
- MAYRHOFER, Ernst. *Handbuch für den politischen Verwaltungsdienst in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern, mit besonderer Berücksichtigung der diesen Ländern gemeinsamen Gesetze und Verordnungen.* Wien: Vierter Band, 1898.
- MEIWES, Relinde. *Arbeiterinnen des Herrn. Katholische Frauenkongregationen im 19. Jahrhundert.* Frankfurt a. M.: Campus, 2000.
- MEIWES, Relinde. Katholische Frauenkongregationen und Krankenpflege im 19. Jahrhundert. *L' homme : Zeitschrift für feministische Geschichtswissenschaft*, 19, 1/2008, s. 39–60.
- NEJEZCHLEBA, Rudolf. *Dílo křesťanské charity na Ostravsku.* Moravská Ostrava: Dobročinný spolek Ludmila, 1935.
- NĚMEC, Vít. *Školské sestry III. řádu sv. Františka ve Fryštáku 1898–1927.* Uherské Hradiště : Historická společnost Starý Velehrad, 2011.
- NEUBAUEROVÁ, Michaela. *Soukromá mateřská škola Javorník 1896–1939. Inventář.* Jeseňík 2022
- NEUER, Peter. *Laici a klérus. Společenství Božího lidu.* Praha: Vyšehrad, 1997.
- NOVOTNÝ, Miroslav. Řeholní kongregace v Čechách na přelomu 19. a 20. století v kontextu proměn náboženského milieu. In: *Theatrum historiae* 3, (2008), s. 307–320.
- Österreichische Bürgerkunde: Handbuch der Staats-und Rechtskunde in ihren Beziehungen zum öffentlichen Leben. Zweiter Band*, Wien: Patriotische Volksbuchhandlung, 1910.

- PACE, Anton (ed). *Ernst Mayrhofer's Handbuch für den politischen Verwaltungsdienst in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern mit besonderer Berücksichtigung der diesen Ländern gemeinsamen Gesetze und Verordnungen. Vierter Band.* Wien : Manz, 1898.
- PACKA, Martin. *Působení Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v čes. Slezsku a na severní Moravě v letech 1945–1953. Ročníková práce*, Filosoficko-přírodovědecká fakulta, Slezská univerzita v Opavě, Opava 2005.
- PEHR, Michal. Zákon na ochranu republiky a doprovodné zákony v meziválečné éře. *Časopis Národního muzea. Řada historická*, roč. 184, Praha: 2015, č. 31–60.
- PETRÁČEK, Tomáš. Čas vzniku a čas zanikání. Několik poznámek k minulosti ženských řeholních kongregací na území diecéze Hradec Králové a vůbec. In: *Spiritu Veritatis: Almanach k 65. narozeninám Dominika Duky OP.* Praha: Krystal OP, 2008, s. 539–561.
- PETRÁČEK, Tomáš. Syllabus omylů piánské církve. Církev, hereze a II. vatikánský koncil. *Salve* 4, 2015, s. 11–32.
- PETZ, Franz. *Des heiligen ökumenischen Concils von Trient Canonen und Decrete in neuer deutscher Uebersetzung.* Passau: Joseph Bucher, 1877.
- PREUß, August Eduard. *Preußische Landes- und Volkskunde oder Beschreibung von Preußen. Ein Handbuch für die Volksschullehrer der Provinz Preußen, so wie für alle Freunde des Vaterlandes.* Königsberg 1835.
- RADIMSKÝ, Jiří – PECHA, Leoš. *Moravskoslezské gubernium – prezidium 1782-1849 (1880).* Inventář, Brno: Státní archiv v Brně, 2022.
- RADIMSKÝ, Jiří a kol. *Gubernium (1488) 1636–1785 (1899).* Inventář, Brno 2022.
- RECHTBERGER, Georg. *Handbuch der österreichischen Kirchenrechtes. Erster Band. Das öffentliche Kirchenrecht.* Linz: Cajetan Haslinger, 1825.
- RÉMOND, René. *Náboženství a společnost v Evropě.* Praha: Lidové noviny, 2003.
- RUSZTYN, Zofia Kunegunda. *Kongregácia Dcéry Božskej Lásky 1868–1919.* Lublin – Grottaferrata – Roma: Kongregácia Dcéry Božskej Lásky, 2009.
- Sestry premonstrátky. K 90. výročí založení Kongregace 1902–1992.* Mladá Vožice: Česko-slovenská provincie premonstrátek, b.d.
- SHELDRAKE, Phillip. *Spiritualita a historie. Úvod do studia dějin a interpretace křesťanského duchovního života.* Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003.
- SHELLE, Karel. *Vývoj správy na Moravě a ve Slezsku.* Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1991.
- SCHELS, Bernhard. *Die Neuern Religiösen Frauen Genossenschaften Nach Ihren Rechtlichen Verhältnissen dargestellt.* Schaffhausen, 1857.
- Schlesiens Landesvertretung und Landeshaushalt von ihren Anfängen bis zur neuesten Zeit. II. Teil: Landeshaushalt. Troppau: Schlesischer Landesausschuss, 1909.
- SCHMITT, Carl: *Politická theologie: čtyři kapitoly k učení o suverenitě.* Vyd. 1. Praha: Oikoymenh, 2012.
- SCHULTE, Johann Friedrich von. *Die neueren katholischen Orden und Congregationen besonders in Deutschland.* Berlin 1872.
- SCHWETER, Joseph. *Geschichte der Kongregation der Grauen Schwestern von der heiligen Elisabeth. Ein Beitrag zur Geschichte der katholischen Caritas und Mission in den letzte 100 Jahren. Band. II. Die einzelnen Niederlassungen nach den Ordensprovinzen.* Breslau: Frankes Verlag, 1937.

- SVOBODNÝ, Petr – HLAVÁČKOVÁ, Ludmila. *Dějiny lékařství v českých zemích*. Praha: Triton, 2004.
- TESAŘ, Petr. Obnova, nebo znovuzaložení? In: Zdeněk Nešpor – Kristina Kaiserová (eds.). *Variety české religiozity v „dlouhém“ 19. století (1790–1918)*. Ústí nad Labem: albis international, 2010, s. 193–200.
- TESAŘ, Petr. Opavské františkánky v Jeseníku – krátká epizoda v dějinách kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka. In: *VII. svatováclavské česko-polsko-německé setkání v Jeseníku. Historický seminář na téma církevní život v dějinách Jesenicka*. Jeseník: Vlastivědné muzeum Jesenicka, 2007, s. 31–34.
- TESAŘ, Petr. Soupis stavebních plánů Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka. *Časopis Slezského zemského muzea. Série B – vědy historické*, roč. 50, č. 2, 2001, s. 162–183.
- TESAŘ, Petr. Ženské řeholní instituty a Kravaře na Hlučínsku. In: *Hlučínsko*, č. 2, 2019, s. 12–13.
- THYSEBAERT, Rudolf Freiherr von. *Die Klöster und das Klosterthum in ihren Motiven, ihrem Entstehen, Sein und Wirken betrachtet, mit Rücksicht auf die Verhältnisse unserer Zeit*. Olmütz, 1863.
- TINZOVÁ, Bohumila. Klášter a škola voršilek Jeseník (1836) 1881–1948 (2001). Inventář. Jeseník 2002.
- TINZOVÁ, Bohumila. Klášter voršilek ve Frývaldově jako centrum vzdělávání dívek (1881–1948). In: *Jesenicko: vlastivědný sborník / Jeseník: Vlastivědné muzeum Jesenicka 2*, (2001).
- TRAPL, Miloš. Hnutí „Pryč od Říma“ („Los von Rom“). In: *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918–1938*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001.
- TRAPL, Miloš. *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001.
- TREIBER, Hubert – STEINERT, Heinz. *Die Fabrikation des zuverlässigen Menschen. Über die „Wahlverwandschaft“ von Kloster und Fabrikdisziplin*. München: Heinz Moos, 1980.
- VESELÁ, Renata. Květnové zákony. In: Karel Schelle – Jaromír Tauchen (eds.). *Encyklopedie českých právních dějin. III. svazek K – M*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. Plzeň; KEY Publishing s.r.o., Ostrava, 2016, s. 370–373.
- WENDLANDT, Hans Carl. *Die Weibliche Orden und Kongregationen der katholischen Kirche und ihre Wirksamkeit in Preussen von 1818 bis 1918*. Paderborn 1924.
- WINTER, Eduard. *Josefinismus a jeho dějiny. Příspěvky k duchovním dějinám Čech a Moravy 1740–1848*. Praha: Jan Jelínek, 1945.
- WOLF, Hubert. *Případ Sant' Ambrogio: Utajený skandál římských řeholnic*. Praha: Prostor, 2017.
- ZÁŘICKÝ, Aleš (ed.). *Rakouské Slezsko v procesu modernizace 1742–1914*. Svazek II., Ostrava: Ostravská univerzita, 2020.
- ZAWADA, Marian. Klauzura v kláštorech: historické a teologické a psychologické prvky. In: *Řeholní formace*, Olomouc: Matce cyrilometodějská, 2002.
- ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin VIII*. Praha: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze, 1970.

- ZLÁMAL, Bohumil. *Průručka českých církevních dějin IX. Doba probuzenského katolicismu. 1. část.* Olomouc: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze, pobočka v Olomouci, 1970.
- ZLÁMAL, Bohumil. *Průručka českých církevních dějin IX. Doba probuzenského katolicismu. 2. část.* Olomouc: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze, pobočka v Olomouci, 1970.
- ŽÁK, Alfons. *Österreichisches Klosterbuch, Statistik der Orden und Kongregation der katholischen Kirche in Österreich.* Wien und Leipzig: Heinrich Kirsch, 1911.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- JAKŠIČOVÁ, Dana. *Dcery své doby? Školské sestry sv. Františka, chudé školské sestry naší Paní a školské sestry de Notre Dame v českých zemích v letech 1851-1938 (1950).* [online]. Disertační práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta. 2011, s. 213–226. Dostupné z: <https://theses.cz/id/hj6wbd/>.
- KRÁTKÁ, Eliška. *Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského.* [Online]. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. 2013, s. 13. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/nhrys/>.
- KRÁTKÁ, Eliška. *Ženské řády a kongregace 20. a 21. století v českých zemích. Správa a fungování ženských řádů na příkladu Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského.* [online]. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. 2018. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/ihm67/>.
- NOVOTNÝ, Lukáš. *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918–1928).* I. Úvodní studie. Západočeská univerzita v Plzni, 2013. Dostupné také z: http://actaff.zcu.cz/export/sites/ffacta/archives/2013/ACTA_FF_2013_2.pdf.
- PAOLINI, Simona. *Vita consecrata: un soggetto ecclesiale in relatione. Tra chiesa particolare e chiesa universale: una lettura del can. 579, secondo il rescritto pontificio del 2016.* [online]. [cit. 27. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.iusecclesiae.it/article/download/2549/869/782>.
- PETRÁČEK, Tomáš. *Doba pontifikátu Pia IX., odcizení společnosti a církve.* In: *Christnet* [online]. (c) Christnet.eu 2000–2024 [cit. 14.6.2024]. Dostupné z: https://www.christnet.eu/clanky/5177/doba_pontifikatu_pia_ix_odcizeni_spolecnosti_a_cirkve.url.
- SOUČKOVÁ, Marie. *Analýza příčin a důsledků příchodu Milosrdných sester sv. Vincence de Paul do Kroměříže v polovině 19. století.* Online. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. 2014. Dostupné z: <https://theses.cz/id/nv4f8z/>.
- Sprawa Barbary Ubryczanki, karmelitanki krakowskiej* [online]. [citováno 14.6. 2024] Poznání : T. Daszkiewicz, 1869. Dostupné z: <http://polona.pl/preview/79b7db83-96c9-4f05-9be1-7429e6f9ac70>
- TRUNEČKOVÁ, Pavlína. *Život sester řádu svaté Voršily v období komunismu.* Diplomová práce, vedoucí Doskočil, Zdeněk. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Pracoviště Orální historie – soudobých dějin, 2013. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/57050/120133742.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Zbrodnia w klasztorze : czterdziestolecie Barbary Ubryk, zamurowanej w celi Karmelitanek Bosych w Krakowie.* [online]. [citováno 14.6. 2024] Kraków: Nikodem Łojewski, 1909. Dostupné z: <http://polona.pl/preview/e44b815c-a85f-43ba-9cf1-ec1e1ce6b4fc>.

Seznam publikačních výsledků z období studia

Publikace

Kostelní urbář města Opavy z roku 1652: edice. Vydání: první Opava : Slezská univerzita, Fakulta veřejných politik, 2021. 95 stran. ISBN:978-80-7510-492-2

Perla Slezska : Poutní kostel Povýšení sv. Kříže a Panny Marie Sedmiboletné. Opava : Provincie Řádu minoritů ČR : Zemský archiv, 2024. 95 stran. ISBN 978-80-88643-04-3 (společně s M. Schenkovou)

Farní kostel ve Velkých Hošticích: 250 let od posvěcení kostela. Opava : Římskokatolická farnost Velké Hoštice : Zemský archiv v Opavě, 2024. 205 stran. ISBN 978-80-88643-05-0 (společně se Z. Kravarem a P. Solnickým)

Články

Opavská děkanská matrika z roku 1691. In: *Vůkol Slezska* = Circum Silesiae / Opava : Zemský archiv v Opavě : Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, 2019, s. 78-101. (společně s J. Víchou)

"Invenář klenotův a jiných věcí kostelních v kostele Slavkovským blíž Opavy" z roku 1597. In: *Sborník Zemského archivu v Opavě* / Opava : Zemský archiv v Opavě [Sv. 2], (2019), s. 173-183.

Ženské řeholní instituty a Kravaře na Hlučínsku. In: *Hlučínsko*, č. 2, 2019, s. 12–14.

(Ne)známý dekret o pohřbívání z roku 1772 a jeho slezské elegie. Příklad osvícenského zásahu do církevního života v zájmu státu. In: *Časopis Matice moravské* Brno : Matice moravská Roč. 139, č. 2 (2020), s. 347-369.

"Specification, was das Begräbnis der ... Susanna ... Kuntzin von Grotsch gekostet hat." Pohřební účet z roku 1736. In: *Slezský sborník* = Acta Silesiaca Opava : Slezské zemské muzeum Roč. 119, č. 1 (2021), s. 21-27.

Jiné vědecké aktivity z období studia

Spolupráce na pořadu ČT Historie CS: Němečtí rytíři (2020)

Výkonný redaktor sborníků:

Vůkol Slezska: Circum Silesiae. editor Petr Tesař. Vydání: první Opava : Zemský archiv v Opavě : Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, 2019. 205 stran ["Prof. PhDr. Rudolfo Žáčkovi, Dr. k životnímu jubileu"; 150 výtisků] ISBN:978-80-87632-60-4

Sborník Zemského archivu v Opavě 2017. Výkonný redaktor Petr Tesař. Opava : Zemský archiv v Opavě, 2017. [Sv. 1] 233 s. ISBN:978-80-87632-45-1

Sborník Zemského archivu v Opavě 2019. Výkonný redaktor Petr Tesař. Opava : Zemský archiv v Opavě, 2019. [Sv. 2] 195 s. ISBN:978-80-87632-67-3

Sborník Zemského archivu v Opavě 2022. Výkonný redaktor Petr Tesař. Opava : Zemský archiv v Opavě, 2022. [Sv. 3] 257 s. ISBN: 978-80-87632-93-2